

EDITORIAL

Labi nga paantus, pagpamigos kag korapsyon sa tabon sang Covid-19 *lockdown*

Ginahingalitan sang rehimeng Duterte ang pandemya nga Covid-19 sa Pilipinas agud palawigon ang mga pasista nga tikang nga ginapapanaog sini sa ngalan sang “pagtapna” sa balatian. Ang ginatawag sini nga “bag-o nga normal”, sa pinakaubod, dugang nga pagpalala sa pinakamalaud nga aspeto sang malakolonyal kag malapyudal nga sistema. Sa idalom sini, labing brutal nga pasismo, mas malala nga polisiya nga neoliberal kag mas malala nga korapsyon ang pagapaluntaron sang tirano nga si Duterte.

Masobra 50 adlaw halin nga ginpanaog ni Duterte ang “*lockdown*” sa Luzon kag nagkalain-lain nga bahin sang pungsod nagtuga na sang walay tupong nga gutom kag paantus sa pumuluyo kag nagsamad sa ekonomya sang pungsod. Tubtub subong, wala pa gihapon sang ginahimo nga inisyatiba ang iya gubyrno para sa malaparan nga siyentipiko nga pagpanayasat sa matuod nga numero sang nalatnan sang balatian nga Covid-19 kag kalalaon sini sa mga nalatnan. Kulang, mahinay kag lapta-lapta ang mga pagtinguha sini sa *mass testing*, kag kulang katama ang pondo

kag tinawo para mag-eksamen sang mga sampol.

Nagapabilin sa dulom ang pumuluyo nga Pilipino sa kon ano ang basehan nga siyentipiko kag ikaayong lawas sang nagapadayon nga militarista nga *lockdown* nga ginatawag nga *general* kag *enhanced community quarantine* (GCQ kag ECQ) kag kon ano ang nalab-ot sini. Samtang ginapabilin nga bulag kag naputos sa kahadlok sa Covid-19 ang pumuluyo, nagaalagwa man si Duterte kag ang iya pasista nga guban sa pagpatuman sang mas mapintas kag malala nga tikang kag polisiya.

Sa nagapadayon nga *lockdown*, pataratas nga ginalapakan sang mga pulis kag suldado ni Duterte ang sandigan nga mga kinamatarung sang pumuluyo. Bisan wala sang kahilabtan kag liw-as sa kamatuoran nga deklarasyon nga pag-amlig sa pangpubliko nga ikaayong lawas, ginatus-gatos ka libo nga pumuluyo ang pwersahan nga ginakulong sa ila mga balay sa ginatawag nga mga “*total lockdown*”.

Ginaronda sang mga armado nga tinawo ni Duterte ang mga imol nga komunidad kag mga pribado nga subdibisyon agud paluntaron ang kahadlok kag pangulba. Wala-tuo ang ginadakup, ginaposasan, ginabakol, ginakulong kag labi nga ginapaantus bisan sa simple nga mga pagsayop. Madamo nga lugar ang napaidalum sa *curfew*. Wala-tuo ang mga tsekpyont. Ginadumilian magprotesta. Ginadumilian magreklamo. Ginapaidalom kag gi-

nakontrol sang pulis kag militar bi-
san ang pagbululigan kag paghatag
sang ayuda, tanan sa ngalan sang
“social distancing”.

Sa kaumhan, labi pa nga naga-
baskog ang pagpamigos sang AFP sa
masang mangunguma kadungan
sang ginapasingki nga operasyon
kontra-insurhensya. Labaw nga
pagpabudlay kag pagpaantus ang
tuga sa mga mangunguma sang mga
tsekpoynt kag pagrekisa, pagdumili
nga magpanguma, pagkontrol sa
kadamuon sang pwede baklon, pag-
panghalughog sa mga balay, pag-
pangkugmat agud pwersahon nga
makigbuligay sa militar, kag iban pa
nga pamaagi sang pagpamigos.

Pinakatarget sang pasista nga
mga polisiya ni Duterte ang mga de-
mokratiko kag makabanwa nga
pwersa kag mga kritiko nga naga-
buyagyag sa kulang katama kag ma-
hinay nga paghatag sang ayuda sa
panahon sang *lockdown*, sa tuman
kakulang nga suporta sa mga ma-
mumugon medikal, sa pagpatumba-
ya sa mga pangpubliko nga ospital
kag sa nauna nga pagbalewala kag
kulang nga preparasyon sa paglapta
sang Covid-19, kag iban pa nga mga

daku nga katontohan sa panahon
sang pandemya.

Sa aktwal, ginpanaog na ni Du-
terte ang pagginahum nga militar
kag pulis paagi sa *lockdown*. Katu-
yuan sini nga piangon ang demok-
ratiko nga pagbato sang pumuluyo
kag iratsada ang pagpatuman sang
kontra-pumuluyo nga mga polisiya
nga neoliberal nga madugay na nga
luyag ipatuman sang reaksyunaryo
nga estado.

Sa pahayag mismo sang Ma-
lacanang, wala sang kinatuhay ang
“bag-o nga normal” sa ginatawag
sini nga “GCQ” o “ECQ” kon sa diin
hugot nga ginakontrol kag ginapa-
nilagan sang estado ang hulag sang
kada myembro sang bug-os nga ko-
munidad. Ginahambal nga magapa-
bilin ang areglo nga ini tubtub ma-
ka-imbento sang bulong, nga suno
sa mga siyentista mahimo nga ma-
galab-ot sang 18 bulan (o tubtub
Disyembre 2021).

Gamit ang pagdahilan nga kina-
hanglan pa gihapon ang “social dis-
tancing”, ipabilin sang rehimen ang
pagdumili sa mga pagtililipon. Gi-
narason sini ang paglapta sang
bayrus para ipabilin ang pagdumili

sa pagbiyahe sang mga madamo nga
drayber sang dyip kag traysikel, amo
man ang pagguwa kag pagtrabaho
sang minilyon nga mala-mamumugon
nga kontraktwal. Magapabilin
ang mga tsekpoynt sa pagbalibad
nga kinahanglan kuhaon ang tem-
peratura sang mga nagaagi. Istriktu-
hon sini ang mga “tikang nga ka-
tinluan” para ipasara ang madamo
nga magagmay nga negosyo. Paga-
buxan sini ang mga eskwelahan kag
pabrika, pero padayon sini nga du-
milian ang dalagkuan nga pagtilipon
sang mga estudyante kag mamu-
mugon. Ginaduso ni Duterte ang
mapiguson nga National ID System
sa ngalan sang mas episyente nga
pagpanagtag sang ayuda o para sa
“pagbantay sa bayrus”.

Sa ngalan sang pagpahalog sa
mga dalan, ginadumilian sang rehi-
men ang pagbyahe sang mga daan
nga dyip para mabayluhan ini sang
mga bag-o nga mga salakyan halin
sa China nga uyat sang mga dalagku
nga negosyante. Sa tabon sang
pagpahalog sang mga syudad, gi-
naduso sini ang malaparan nga de-
molisyon sang mga komunidad sang
mga imol sa idalom sang programa
nga “Balik Probinsya” agud magaka-
dado sa kamot sang mga daku nga
burgesyia kumprador kag mga du-
muluong nga kapitalista ang mga
primera klase nga duta sa Metro
Manila.

Ginahingalitan man ni Duterte
ang pandemya sang ginpanaog niya
sini lang ang 10% dugang nga buhis
sa ginaangkat nga krudo nga langis
nga pat-ud nga ipaabaga sa pumu-
luyo. Samtang ginadali-dali sang
rehimen ang plano nga sapsapan
sang buhis ang mga daku nga kapi-
talista sa ngalan sang liwat nga
pagbuhi sang ekonomya, nagabali-
bad man ini nga pamatian ang de-
manda nga ibasura o isuspendi ang
pagpatuman sang TRAIN Law nga
nagpanaog sang mabug-at nga bu-
his sa mga basehan nga konsumo.
Dugang nga buhis man ang sa ulihi
ipatuman kabaylo sang mas o me-
nos \$4 bilyon nga bag-o nga utang
sang Pilipinas sa World Bank, ADB
kag iban pa nga ahensya.

Tuig LI No. 9 | Mayo 7, 2020

Ang *Ang Bayan* ginabantala sa
lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloko,
Hiligaynon, Waray kag Ingles.
Nagabaton ang *Ang Bayan* sang
mga kontribusyon sa porma sang mga
artikulo kag balita. Ginabuyok man
ang mga bumalasa nga magpaabot
sang mga saway kag rekomendasyon
sa ikauswag sang aton pahayagan.

[instagram.com/prwcnewsroom](https://www.instagram.com/prwcnewsroom)

[@prwc_info](https://twitter.com/prwc_info)

cppinformationbureau@gmail.com

Kaundan

Editorial: Dugang nga paantus, pagpamigos, kg korapsyon sa tabon sg Covid-19 lockdown	1
Pasismo nga Covid-19, pito ka tikang	4
Pito ka tikang sang pasismo	5
Kahalitan sa mga bata kg pamatan-on	6
Makahililo nga kultura nga <i>lockdown</i>	7
ABS-CBN, ginpasara	7
76 aktibista, boluntir, gin-aresto	7
<i>Luyo-luyo</i> sa produksyon	8
Untat-lupok, gintapos na	9
Mis-engkwentro sg 88th IB sa Bukidnon	9
Mga POGO, ginapabuxan ni Duterte	9
Padayon nga operasyon sg minahan	10
#SolidarityAmidCovid	10
Pandemya kg pagsamad sa kapalibutan	11
Ika-47 anibersaryo sg NDF	11
Pagpanalakay sa Venezuela	11

Ang *Ang Bayan* ginabantala duha ka beses kada bulan
sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas

Sa tunga sang krisis sa ikaayong lawas kag nagasadsad nga ekonomya, labi nga nagalala ang burukrata-kapitalista nga pagpandambong. Ginahingalitan sang mga kroni ni Duterte kag burges kumprador ang krisis para maghugakum sang daku nga tubo. Tampok sa mga ini ang pagkuripon sang pamilya Villar kag ni Dennis Uy sa mga kontrata para sa pagtukod sang mga *quarantine center*.

Ginagamit ang iya pagharihan nga diktador agud paludhon sa iya kagustuhan ang tanan nga mga daku nga burgesya-kumprador. Ang pila ka bulan nga pagpamahug niya sa pamilya Ayala kag kay Manny Pangilinan naglab-ot sini lang sa kuno abi “pagpangayo sang patawad” ni Duterte nga drama lang agud tabunan ang binilyon nga piso nga mga areglo.

Sang nagligad nga adlaw, ginmandu sang rehimeng Duterte ang pagpasara sa ABS-CBN, isa ka hayagan nga pag-atake sa hilway nga pagpahayag. Ginhingalitan niya ang *lockdown* agud wala sang makatipon agud magprotesta. Gin-initan ni Duterte ang ABS-CBN bangud indi ini basta magsunod sa iya kumpas. Madugay na nga ginapuga kag ginaipit sang mga burukrata nga kapitalista ang ABS-CBN agud makigareglo kabaylo sang ila prangkisa o indi gani obligahon ini nga ibaligya ang kumpanya sa mga nagalaway nga kroni ni Duterte kag kahimbon nila nga dumuluong nga kapitalista.

Masupog nga pagpamigos, pagpang-ulipon kag korapsyon ang “bag-o nga normal” sa idalom sang pasista nga rehimeng Duterte. Samtang nagapamahug si Duterte nga ideklara ang layi militar, ginapatuman na niya ang mga elemento sang absoluto nga pagginahum nga diktador kag dalayon nga ginapatay ang nabilin nga kahilwayan kag demokrasya. Ang kahilwayan amo ang para lang kay Duterte kag sa iya mga kadampig: Kahilwayan para labi pa nga magkuripon sang manggad kag ganansya. Kahilwayan nga ikulong ang tanan nga indi magduko. Uyat ni Duterte sa liog ang de-

mokrasya kag handa nga dalayon nga kugaon ano man nga oras.

Ang bug-os nga Pilipinas ara na sa idalom sang indi deklarado nga layi militar ni Duterte. Labi nga ginapigos, ginapaantus kag ginakawatan ni Duterte ang bug-os nga banwa. Bisan pa, deklarado man ukon indi, ang layi militar isa ka daku nga bato nga magahulog sa kagalingon nga ulo ni Duterte.

Dapat sikwayon sang bilog nga pumuluyo ang “bag-o nga normal” nga wala sang iban kundi ang pagpadayon sang mga elemento sang *lockdown* kag iban pa nga mga polisiya nga labing nagapasingki sa daan na nga garuk nga sistema pangkatilingban. Dapat nila pangayon kon ano ang siyentipiko nga basehan sang nagapadayon nga *lockdown*, mga tsekpoynt, *curfew* kag tanan nga mga pag-istikto nga sobra-sobra nga ginasilutan. Sa ngalan sang demokrasya kag kahilwayan, dapat nila nga tipunon ang kaisog para matinugahon nga supakon kag hangkaton ang mga pagpang-ipit sa idalom sang militarista nga *lockdown* ni Duterte.

Dapat pandayon ang pinakamalapad nga paghiliusa sang tanan nga demokratiko nga sahi kag sektor batak sa “bag-o nga normal” nga indi deklarado nga layi militar ni Duterte. Dapat mag-ululupod ang pinakamadamo nga sektor para kundehon kag batuan ang pagpasara sa ABS-CBN kag i-angot ini sa pagpataumbaya ni Duterte sa mga mamumugon medikal, sa mahinay kag kulang katama nga ayuda sa panahon sang *lockdown*, sa pagbalibad nga isuspendir ang pagbayad-utang kag untaton ang kontra-insurhensya para paburan ang kinahanglanon sa pangpubliko nga ikaayong lawas, sa mga brutalidad kag pagpang-abuso sang mga pulis kag suldado sa ordinario nga pumuluyo, sa korapsyon ni Duterte, kag sa pagtapna sa basehan nga kinamatarung magpahayag sang reklamo kag sentimyento kag magrali sa dalanon.

Dapat himuon ang malapnagon nga kampanya propaganda kag edukasyon sa masa. Dapat ihayag

ang mga kabutigan kag di siyentipiko nga satsat ni Duterte bahin sa Covid-19 kag iduso ang kinahanglanon para pamunuan sang mga siyentista kag mamumugon medikal, indi mga pasista, ang pag-atubang sang pungsod sa pandemya. Dapat sukton si Duterte sa paggamit sa pandemya nga Covid-19 para isulong ang iya iskema nga tukuron ang isa ka pasista nga diktadurya. Dapat ibuyagyag ang mga polisiya nga neoliberal nga labing nagapabudlay sa masa kag maghiliusa nga ipakig-away ang mga panawagan nga ibasura ang TRAIN Law kag iban pa nga mga paantus nga buhis, ang kinamatarung sang disente nga pabalay, kinamatarung sa trabaho, kag iban pa nga mga demokratiko nga demanda.

Dapat padayon nga pabaskugon sang Partido ang iya mga sanga kag komite sa kasyudaran kag kaumhan. Dapat padayon nga pabaskugon sang Partido ang kahublagan tago agud siguruhon nga sige-sige nga napabaskog kag napalapad ang iya organisasyon bisan sa idalom sang pasista nga pagpang-ipit kag pagpamigos. Kadungan sini dapat labi nga pabaskugon sang Partido ang angot sini sa malapad nga masa agud sige-sige sila nga ginapukaw, ginaorganisa kag ginapahulag. Dapat maayo nga pamunuan sang Partido ang masa nga ipakigbato ang ila mga demokratiko nga kinamatarung kag ang ila interes sa ikaayong lawas kag pangkatilingban.

Mapaslawan si Duterte kag ang iya pasista nga guban sa handum nila nga dalayon nga lupigon ang pagbato sang pumuluyo. Samtang labi nga nagasingki ang pagpamigos, pagpaantus kag pagpangawat sang guban Duterte sa panahon sang pandemya nga Covid-19, labi nga nagainit ang balatyagon sang pumuluyo nga manindugan kag magbato. Labi nga nagakabuyagyag ang garuk nga nagahari nga sistema nga malakolonyal kag malapyudal kag nagakapukaw ang pumuluyo nga baktason ang banas sang pungsodnon-demokratiko nga rebolusyon. AB

Pito ka tikang sang pasismo sa panahon sang pandemya

Una, balewalaon ang pamahog sang balatian nga Covid-19 sa ikaayong lawas kag pangabuhian sang pumuluyo. Sa sulod sang masobra duha ka bulan, tubtob sa una nga simana sang Marso, ginbalewala ni Duterte kag sang gintukod niya nga Inter-Agency Task Force ang ihibalo nga nakasulod na ang bayrus sa pungsod kag naglapta na ini sa mga prubinsya, partikular sa Central Visayas.

Ikaduha, iputos sa kahadlok kag kugmaton ang minilyon. Ginpaidal lom ni Duterte sa *lockdown* ang bilog nga Metro Manila sang Marso 12, masunod ang Luzon sang Marso 16. Wala sang pagtuon, paghanda sa lokal nga kahimtangan o bisan paandam sa pumuluyo. Sa sulod sang 24-oras, ginbaha ni Duterte ang mga syudad sang linibo nga pulis kag suldado sa tabon sang pagtsek sang temperatura sang mga nagabyahe. Nag-untat ang mga pabrika kag trabaho, maluwas sa ginhatagan sang kategorya nga “e-sensyal” kag mga negosyo nga direkta nga nagaserbi sa dumuluong. Nagpalanusmo ang lokal nga mga upisyal sa halos tanan nga syudad kag prubinsya, nga nadala sa pagpamahog nga “gatus-libo ang mapatay” sa bayrus kag nagdeklarar sang tagsa nila nga *lockdown*. Gintukod ang mga tsekpoynt sa bilog nga pungsod kag ginpunggan ang minilyon nga pumuluyo nga magpauli, magtrabaho, magbakal sang mga kinahanglanon, magkadto sa ospital kag magkadto sa kon diin gusto nila. Gin-aresto, ginkulong, ginsilutan kag sa pila ka kahigayunan gintiro ang mga naglapas sa mandu sang mga pulis kag suldado.

Ikatlo, tugahon ang imahen sang “gera” kag ibutang ang mga suldado kag pulis sa pinakamataas kag unahan sang sabat sang guberno sa pandemya. Gintayaan ni Duterte sang pusil ang pumuluyo bisan pa ang kontra “indi makita nga kaaway”. Ginlumos kag ginpatalang niya sa impormasyon ang banwa paagi sa adlaw-adlaw, madamo kag magkabanggi nga mga pahayag sa midya para tum-ukan ang kinahanglanon nga “magsunod

na lang” sa mga tikang sang iya nga rehimen. Gintawag niya nga “sala-wayon” ang mga nagagwa sa ila nga mga balay dulot sang gusto nila nga makakita, makakaon o dulot sang malala nga pagkataka. Brutal sila nga ginsilutan kag ginpakahuyan. Ginmandu ni Duterte nga tiruhon ang tanan nga maglapas sa *lockdown* pagkatapos maggwa sa komunidad ang grupo sang mga imol para iduso nga hatagan sila sang ayuda. Gintalana sang mando nga ini ang kasingki kag sakop sang pagpang-abuso sang pulis, suldado kag bisan sang mga upisyal sang lokal nga guberno kag barangay sa pagbalewala sa mga kinamatarung sang pumuluyo. Ginpapanaog ang mga 12-oras nga mga *curfew*, 48-oras nga *total lockdown* sang mga barangay kag sityo, kag iban pa nga mga arbitraryo kag paantus nga ordinansa kag resolusyon.

Ikaapat, ihatag sa AFP kag mga heneral sini ang kumand sa adlaw-adlaw nga pagpatuman sang *lockdown*. Gintalana ni Duterte si Delfin Lorenzana bilang hepe sang National Task Force Covid-19 (NTF), si Eduardo Ano bilang ikaduha nga hepe, si Carlito Galvez bilang nagapamuno nga tagapatuman kag si Rolando Bautista tagadumala paagi sa ayuda. Tanan sila may inagihan sa kontra-insurhensya pero wala bisan ano nga bakgrawnd sa mga halambalanon sa ikaayong lawas sang pumuluyo. Ginhatag man ni Duterte sa Office of the Civil Defense ang pagpamuno sa tanan nga mga *task force* sa lebel rehiyon kag labaw diri, ang pagbakal kag pagpanagtag sang gamit medikal para sa mga mamumugon sa ikaayong lawas kag ospital.

Ikalima, angkunon ang *emergency powers* para dugangan ang awtoridad. Lakip diri ang pagpaidal lom sang binilyon nga pondo sa upisina sang presidente, pag-agaw sang mga pribado nga kumpanya nga “nagdingot,” sang serbisyo o pasilidad, kag pagpahipos sa iya nga mga kritiko sa ngalan sang pagpugong sa paglapta sang “sala nga impormasyon”.

Ikaanum, bulngon ang mga tawo, kuriputon kag ipiton ang ayuda. Para tabunan ang kakulangan sa pondo, ginpaupok ni Duterte ang pagpamasol sa mga lokal nga upisyal nga sila ang nagsalo sa kawadon sang pangabuhian kag kita, transportasyon, sanitasyon kag mga serbisyo publiko, paglapnag sang gutom kag iban pa nga sosyo-ekonomiko nga halit nga gindulot sang *lockdown*. Gamiton ang gamo nga ginbunga sang kagamo sa proseso sang pagpanagtag sini para itulod ang implementasyon sang National ID System.

Ikapito, ipatulon nga ang pasismo amo na ang “bag-o nga normal” o mangin areglo kon sa diin mapabilin ang halos tanan nga mga restriksyon sa hulag kag kinamatarung sang pumuluyo. Ini nga areglo nga wala gid man kinalain sa daan nga sistema, pero lauman nga ang sobra nga malala nga porma sang pagpanghimulos kag pagpamigos sa pumuluyo. Lakip diri ang mas ginpalala nga sarbeylans sa mga pagkita kag pagtilipon sa ngalan sang pagsubaybay sa posible nga paglapta liwat sang bayrus. AB

Pandemya sa gutom kag kabudlayan, igadulot sang mga *lockdown* kag restriksyon

Pandemya sang gutom kag “indi matago nga epekto sa ikaayong lawas kag ekonomya” ang igadulot sang grabe nga restriksyon nga ginpanaog sang mga estado kaangut sang pandemya nga Covid-19. Ini ang paandam sang United Nations (UN) nga nagsiling nga posible nga mas madamo pa ang mapatay dulot sang mga tikang nga ginapatuman para bulngon ang sakit.

Kabudlayan kag balatian

Ginpalala sang mga *lockdown* ang daan na nga mga indi alalangay sa mga katilingban. Labi sini nga gintulod sa kabudlayan ang daan na nga mga imol nga bahin sang populasyon. Suno pa sa UN, ang mga restriksyon kag *lockdown* nga nakatum-ok sa “pagtapna” sang Covid-19 nagpakitid sa mga merkado kag nagpugong sa trabaho sang minilyon kag nagpanas sa ila nga ikasarang nga magbakal sang mga kinahanglanon. Minilyon na ang nadulaan sang trabaho sa bilog nga kalibutan, pangunahon ang mga kontraktwal kag mga malaproletaryado. Pangunahon nga naapektuhan sang kawad-on sang kita ang ikasarang sang mga pamilya nga magbakal sang bastante nga pagkaon.

Kadungan sini, mahimo nga magtimbuok ang presyo sang mga pagkaon sa pangkalibutanon nga merkado bangud sa pagkautod sa dalagan sang suplay indi lang sang pagkaon, kundi pati sang mga gamit sa produksyon. May mga paghina man sa ani kag operasyon sang mga kumpanya nga agrikultural sa mga dalagku nga pungsod nga eksporter sang pagkaon.

Lubos nga maapektuhan ang mga pungsod nga nagasalig sa pag-import sang basehan nga pagkaon, pareho sang bugas, kon idingot o pataason ang presyo sang mga ini sang mga pungsod nga eksporter. Paandam sang UN, indi mangin temporaryo kag indi madali masolusyunan ang maagyan nga kabudlay sang pumuluyo.

Isa ang Pilipinas sa ginalaragway sang UN nga mga pungsod nga daan na nga may mataas nga insidente sang gutom. Ang mga nagaagi

sang gutom, nga makita indi lang sa nagaginutok nga mga komunidad sa mga syudad kundi pati sa malapad nga kaumhan, may mataas nga risiko nga malatnan sang Covid-19 kag iban pa nga kinaandan nga balatian bangud sa malnutrisyon. Sila man ang ara sa mga lugar kon sa diin wala sang mga klinik, kag limpyo nga tubig kag sanitasyon. Ang mga ara sa syudad wala sang espasyo para mapatuman ang husto nga *social distancing* o pagkwarantina sang ila nga mga may balatian nga kapamilya. Sa kaumhan, tuman ka kulang ang gamit kag kahanasan medikal, amo man ang mga pasilidad para sa mga malatnan sang balatian. (*Tan-awon ang artikulo sa Ang Bayan, Abril 7*). Pareho sa kasudahan, minilyon nga pumuluyo sa kaumhan ang nagaagi sang gutom dulot sang kawad-on sang trabaho, manubo nga kita kag kawad-on sang duta.

Labi nga magaan ang mga imol bangud sa pagkaguba sang ekonomya nga gindulot sang mga *lockdown* kag restriksyon. Ang grabe nga restriksyon sa byahe kag produksyon nagdulot sang pagkautod sa dalagan sang suplay sang mga produkto kag pagtrabaho. Upod ang Pilipinas sa mga pungsod nga nadulaan sang kita halin sa turismo kag remitans sang mga migrante nga mamumugon. Natalana nga mawasak ang daan na nga mga mahina nga imprastruktura sang lokal nga ekonomya. Bangud nga ginpili sang estado nga mag-utang

sangsa bag-uhon ang mga alokasyon sa badyet sini, dinikada pa nga pagaantuson sang pumuluyo ang gasto sa *lockdown*.

Gutom subong kag sa palaabuton

Suno naman sa World Food Programme (WFP), masobra 30 pungsod ang makaagi sang kakulangan sang pagkaon. Napulo sa mga pungsod nga ini daan na nga may masobra isa ka milyon nga populasyon nga wala sang makaon antes pa ang pandemya. Nagakinahanglan sang \$350 milyon para mapakaon ang labing ginagutom. Dugang nga problema sang mga internasyunal nga ahensya nga indi nila madul-ong ang pang-emerhensya nga ayuda bangud sa mga pagdumili kag hugot nga restriksyon sa pagbyahe.

Sa subong, ginatantya sang grupo nga 812 milyon katawo na ang nagaagi sang gutom adlaw-adlaw. Ara sa bibi naman sang gutom ang 135 milyon. Madugangan pa ang numero nga ini sang 130 milyon sa katapusan sang tuig.

Lakip sa kinahanglan lab-uton sang grupo ang 30 milyon nga lubos nagasalig sa WFP para sa adlaw-adlaw nga pagkaon. Kon indi makaabot sa ila ang ayuda, posible nga 300,000 ang mapatay sa sulod sang tatlo ka bulan.

Sa Pilipinas, apektado ang dalagan kag siklo sang produksyon sang pagkaon sang hugton ang transportasyon sang preska nga pagkaon halin sa mga prubinsya pakadto sa mga syudad kag sa tunga sang mga prubinsya. Daku ang igadulot nga halit sang restriksyon sa hulag sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma sa palaabuton nga tig-tiglanom sang palay kag mais. AB

Kahalitan sang *lockdown* sa mga bata kag pamatan-on

Wala pa sang kaparis nga pagsara sang mga eskwelahan ang ginpatuman sang mga pungsod sa ngalan sang pagtapna sa Covid-19. Suno sa United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), may 190 pungsod ang nagsara sang mga buluthuan, kag ginpater sa tagsa-tagsa nila ka balay ang may 1.5 bilyon nga bata kag pamatan-on. Nagtuga ini sang lapnagon nga gutom sa mga bata sa madamo nga bahin sang kalibutan.

Bangud ginsara ang mga eskwelahan, nabutang sa peligro ang kabuhi sang 370 milyon nga bata nga nakasalig sa mga ini para sa pagkaon. Daku nga bahin sa ila ara sa mga pungsod nga ara sa gera kag interbensyon militar. Bulnerable man ang mga bata nga ara sa mga *evacuation center* nga nadislokar dulot sang mga kalamidad kag militarisasyon.

Ginpalala sang mga pagsara ang indi pagkapare-pareho sang mga estudyante. Kadam-an sang mga imol nga estudyante wala sang pamaagi para padayunon ang ila pagtuon. Kumparar sa ila, mas maayo ang mga estudyante nga halin sa may ikasarang nga pamilya nga may internet kag kompyuter sa tagsa-tagsa nila ka mga balay. Ginpanubo sang *lockdown* ang ikasarang sang mga imol nga estudyante nga mag-alam, labi na kadam-an sa ila nagapuyo sa

gutok nga mga balay kon sa diin wala sang nagakaigo nga espasyo kag kahimtangan para sa pagtuon, wala sang mga libro kag iban nga gamit pang-eskwela, kag wala sang lugar kon sa diin mahimo magguwa kag makahampang. Sa Pilipinas, ang kahimtangan nga ini ginpalala sang lapnagon nga gutom, kawad-on sang kita kag hugot nga restriksyon sa paghulag sang mga ginikanan kag manunudlo. Mabaskog ang panawagan nga tapuson na ang semestre o tuig akademiko kag hatagan sang pasado nga grado ang tanan.

Madamo na nga mga pagtuon ang nagapamatuod nga mas manubo ang tsansa sang mga bata nga estudyante nga malatnan sa Covid-19. Wala man sang mabaskog nga ebidensya nga siyentipiko nga napunggan sang pagsara sang mga eskwelahan ang paglapta sang Covid-19 bangud natukiban nga indi

man madali malatnan ang mga bata. Mas maayo, suno sa mga pagtuon nga ini, ang pagkwarantina sang mga may sintomas kag may balatian sangsa bug-os nga pagsara sang mga eskwelahan. Sadtong Marso, nagpagwa ang United Nations Children's Fund (Unicef) sang ubay para sa husto nga pagpaandar sang klase kag eskwelahan sa mga pungsod nga naigo sang pandemya.

Daan na nga may mga rekomendasyon ang UNESCO sa paggamit sang mga eskwelahan kag pagpadayon sa pagtudlo sa panahon sang pandemya. Lakip diri ang paggamit sang mga eskwelahan para sa diseminasyon sang husto nga impormasyon kag pag-amlig sa ikaayong lawas, pagpadayon sa nagakaigo nga mga aktibidad kag pagpaggwa sang nagakaigo nga mga materyal.

Sa mga pungsod nga labi naigo, ginadingutan sini sang kita ang mga mamumugon sa edukasyon, samtang pinakamabug-at ang responsibilidad sang mga ginikanan nga magtungod sang krusyal nga mga hilikuton sa mga ospital pareho sang mga nars kag doktor. **AB**

Kultura nga *lockdown* sa Pilipinas, isa sa labing makahililo—UN

Nagpabutyag bisan ang United Nations (UN) sang pagkaalarma sa pagdamo sang kaso sang paglapas sa tawhanon nga kinamatarung sa nagkalainlain nga pungsod lakip ang Pilipinas. Sadtong Abril 30, ginpresentar sini nga “nagtuhaw ang isa ka labing makahililo nga kultura nga *lockdown* batuk sa pandemya nga Covid-19 nga labaw nga nakaapekto sa mga pinakabulnerable nga myembro sang katilingban.”

Ginpagwa ang pahayag isa ka semana pagkatapos manawagan si UN Secretary-General Antonio Guterres sa mga gubyerno nga “indi paggamiton ang pandemya sa pagpamigos, kag kilalahon ang katalagman amo ang bayrus kag indi ang pumuluyo.”

Suno kay UN Director of Field Operations Georgette Gagnon, nagapanguna ang Pilipinas sa mga pungsod nga may pinakadamo nga ginaresto kaangot sang *lockdown* kon sa diin masobra 120,000 na ang

gindakup bangud kuno sa “paglapas” sa *curfew*.

Gin-insister sang UN nga “ang pagtiro, pagkulong o pag-abuso sa sin-o man nga naglapas sa *curfew* para lang magpangita sang makaon indi basta mabaton kag wala nagayon sa layi.” Ginpaathag sini nga ang “kinamatarung nga mabuhi, kinamatarung batuk sa tortyur kag iban pa nga indi makatawo nga pagtrato, kag kinamatarung batuk sa arbitraryo nga detensyon” wala nadulaan sang gahum bisan sa tu-

nga sang *lockdown*.

Antes sini, gintiro sang isa ka pulis ang retirado nga suldado nga si Winston Ragos sa Quezon City sang Abril 21 bangud kuno sa paglapas sa *lockdown*. Si Ragos may balatian sa pagpaminsar. Sadtong Abril 20, nalanog ang likod sang isa ka 13-anyos nga sulterito pagkatapos nga bunalan sang yantok (daku nga uway) sang isa ka pulis. Isa ka adlaw antes sini, nakita sa isa ka bidyo ang pagpangbakol kag pagguyod sang mga maton sang lokal nga gubyerno sang Quezon City sa isa ka tindero sang isda. Sa Agusan del Norte, isa ka 63-tuig nga lalaki nga nagreklamo kaangot sa ayuda nga pagkaon ang ginluthang sang pulis sa tsekpoynt sang Abril 5. **AB**

ABS-CBN, dalayon na nga ginpasara

Ginmanduan sang National Telecommunications Commission (NTC) ang pagsara sang tanan nga programa sang kumpanya nga ABS-CBN sa radyo kag telebisyon pagkatapos madulaan sang epektibidad ang prangkisa sini sang Mayo 5. Ang pagpasara nga ini pangaduha na sa kasaysayan sang istasyon. Ang una sadtong Septyembre 1972 sa idalom sang diktador nga si Ferdinand Marcos.

Nakibot ang mga mamahayag sang istasyon bangud nakapangako lang ni House Speaker Alan Peter Cayetano nga pagapalawigon ang permiso sini tubtub Hunyo 2022. Bisan pa man, madugay na nga ginainitan ni Rodrigo Duterte ang istasyon, nga siling niya wala magbaton sa iya nga mga anunsyo sadtong magdalagan siya sa pagkapresidente. Sadto pa nangako ang Kongreso nga indi na sini pagpalawigon ang prangkisa. Madugay na nga nabuyagyag sa publiko nga luyag baklon ang istasyon sang isa ka kumpanya nga Chinese nga kasosyo sang kroni ni Duterte nga si Dennis Uy. Gintabo ang pagpasara sa panahon nga ginpaidalom sa “total lockdown” kag nakaeppekto na ang *curfew* sa barangay kon sa diin makit-an ang mga *studio* sang kumpanya.

Mabaskog nga ginkundenar sang nagkalainlain nga sektor ang pagpasara sa istasyon. Nagpahayag sang ila protesta ang mga

empleyado kag artista sang ABS-CBN, mga organisasyon sang mamahayag, abugado, mamumugon, negosyante kag pati mga upisyal kag ahensya sang gubyrno nga Duterte. Suno sa Defend Jobs Philippines, sa baylo nga magpagwa sang temporaryo nga permiso sa kumpanya, pagtraidor sa masobra 11,000 mamumugon sang ABS-CBN kag ila mga pamilya ang ginhimo sang NTC. Suno sa National Union of Journalists of the Philippines, atake sa kahilwayan sa pamamahayag ang pagpasara sa pinakadako nga kumpanya sa brodkast sa Pilipinas.

Gintumod ni Marco Valbuena, Chief Information Officer sang PKP, nga si Duterte ang ara sa likod sang pagpasara sang network. “Daw hari, gamit ni Duterte ang tiraniko nga gahum para masunod ang iya kagustuhan. Luyag niya nga tanan nga daku nga negosyo magaluhod sa iya kag magbayad sang tributo,” siling ni Valbuena. AB

Protesta sa Mayo Uno

WALA MAPUNGGAN SANG pasismo ni Rodrigo Duterte ang paghiliusa kag protesta sang mga mamumugon kag iban nga sektor sa Pangkalibutanon nga Adlaw sang Pagtrabaho. Ginpangunahan sang Kilusang Mayo Uno (KMU) ang pagpangalampag sa rehimeng Duterte sa mga gilayon nga ginapangayo sang mga mamumugon sa atubang sang krisis sa ikaayong lawas. Naghiliusa sila sa tema nga “Ikaayong lawas, Pangabuhian, Kinamatarung, Ipakig-away!”

Nagtindog nga may nagakaigo nga kalayuon ang pila ka mamumugon, manunudlo kag pamatan-on sa atubang sang isa ka bilding sa UP Diliman. Naghimo man sang mga paghulag kag rali nga kilat ang mga mamumugon sang Paperland sa Quezon City, Unyon ng mga Manggagawa sa Harbor Centre sa Tondo, Manila kag iban pa.

Naglunsar man ang KMU sang “online protest” o protesta sa internet nga ginpartisipahan sang nagkalainlain nga sektor. Suno sa datus, nagrehistro ini sang 50,000 *views* o isip sang nakatan-aw. Naglunsar man sang pareho nga protesta ang mga tsapter sang KMU sa Southern Mindanao, Central Luzon, kag Southern Tagalog. AB

76 aktibista, boluntir, gin-aresto sa Adlaw sang Pagtrabaho

Magkasunod nga gin-aresto sang Philippine National Police (PNP) ang 76 nga aktibista kag boluntir sa Metro Manila, Rizal kag Iloilo kadungan sang pagsaulog sa Pangkalibutanon nga Adlaw sang Pagtrabaho sang Mayo 1.

Lakip sa ila ang napulo ka boluntir nga nagbulig-kaluoy kag nagpanagtag sang libre nga pagkaon sa mga imol nga residente sa Marikina City. Ginmandu ni Marikina City Mayor Marcy Teodoro ang gilayon nga paghilway sa mga gin-aresto kag gin-insister nga wala sila sang ginlapas nga layi.

Sa Quezon City, apat ka pamatan-on nga boluntir kag 14 nga residente ang gin-aresto samtang nagapanagtag sang pagkaon sa Barangay Central. Apat ka aktibista man ang gin-aresto sa Valenzuela City

bangud lang sa pag-entra sa isa ka protesta sa internet. Duha ka mamumugon man ang gin-aresto sa Rodriguez, Rizal.

Gin-aresto man sang mga pulis ang 42 indibidwal sa Jaro District, Iloilo City samtang nagahanda para sa isa ka karaban agud kundenahon ang pagpatay sa koordineytor sang Bayan Muna nga si Jose Reynaldo “Ka Jory” Porquia. Ginpasakaan sang nagtinambak nga kaso ang mga biktima lakip ang daan nga kaupod ni Porquia, iya anak kag pito nga katapu sang midya. Ginhilway lang

ang 42 pagkatapos magbayad sang pyansa nga P12,000 kada gin-aresto o masobra katunga sa milyon sa kabilugan.

Si Porquia, 59, ginluthang sang siyam ka beses sang apat nga wala makilala nga lalaki sa Barangay Santo Nino Norte, Iloilo City sang Abril 30.

Sa pareho nga adlaw, gin-aresto sang mga elemento sang 202nd IBde ang 16 nga mamumugon sang Coca-Cola sa sulod sang pabrika sang kumpanya sa Santa Rosa, Laguna. Gindala sila sa Camp Vicente Lim sa Calamba City kag ginprinsitar sa midya sang Mayo 1 bilang “nagsurender” nga mga katapu sang Bagong Hukbong Bayan. AB

Luyo-luyo sa produksyon sang pagkaon

Sa tantya ni Tatay Lery, magalawig lang sang tatlo ka semana ang ginpagaling nga palay nga nangin parte niya sa pag-ani sa pihak nga baryo. Ini na ang ulihi nga natipon nga bugas sang pamilya. Kon sang una makapadala sang pangdalawat sang bugas ang iya nga anak nga nagatrabaho sa Manila, sa subong wala na ini sang mahatag bangud nawad-an sang trabaho sa idalom sang *lockdown*.

Bangud sa *lockdown*, labi pa nga naggamay ang ginakita sang mga mangunguma sa Barangay Dasig. Ang mga pamilya ni Tatay Lery kag ang iya nga kolektibo sa sanga sang Partido sa lokalidad nga si Tatay Ute kabahin sa madamo nga nabudlayan sa pagbakal sang bugas. Ini bangud nga maluwas nga kadam-an kanyugan ang baryo, mada-mo ang nawad-an sang pangabuhian dulot sang bagyo nga Tisoy sang Disyembre 2019.

Sa ini nga sitwasyon, nagakaigo ang panawagan sang Partido nga ikampanya ang produksyon sang pagkaon para masabat ang gutom nga ginpalala sang *lockdown*. Sa Barangay Dasig kag sa bilog nga prenteng gerilya, ululupod nga nagatalauma ang mga mangunguma para makapiyanpiyan sa pagbato sa kakulangon sang pagkaon.

Daan na nga may nagalarga nga kampanya sa produksyon sa prente. Sang temprano nga bahin sang dekada 2010, liwat nga ginpapagsik ang ululupod nga produksyon sang kada tsapter sang Pambansang Kapitunan ng mga Magbubukid kag Makibaka. Ginpaluntad ang mga ini bilang kooperatiba kag nagtalana sang mga bahin sang duta para himuon nga talamnan sang utanon, kasapatan o palangisdaan.

Sa pinakabasehan man nagalarga ang “*luyo-luyo*” (bululigan) sang magkagrupo sa mga tsapter. Sa pila ka grupo sang tsapter nga nabuhinan sang myembro o nagluya, nagtukod sang mga “*grutul*” (grupong tulungan o binuligay) halin sa nabillin nga mga myembro.

Sa panugod nga bwelo, ginganyat sang mga kaupod ang pagsalig sang mga magkasimaryo sa kaugalingon nga kusog. Sang nagligad, pila sang mga proyekto sang mga asosa-

syon, grupo nga tsapter kag *grutul* nakasentro sa pagganansya. Bisan pa nakakuha sila sang pagkaon halin sa gintanom, nagapanguna nga katuyuan pa gihapon sang ila nga naani ang mabaligya sa banwa. Nakakuha ini sang manugkapital, pero bangud sa nagkalainlain nga kabangdanan naputo man gihapon ang mga ini.

Sa panugod nga bwelo sa Barangay Dasig, si Tatay Ute kag pito ka iban pa nga imol ang ululupod sa *grutul*. Lunsay mga benepisyaryo sila sang rebolusyon agraryo, kag nahatagan sang kinamatarung nga magtalauma sa ila nga ginaobra nga duta. Pero indi ini nangin produktibo bangud sa nagligad nga bagyo. Isa lang ang *grutul* nanday Tatay Ute sa mga gintukod nga grupo sa baryo kag sa klaster sang mga barangay.

Nakapanghawan na sila sa kunsaran sang Mt. Salig nga malapit sa baryo. Kon magsige-sige ang init, pwede na nila nga sunugon ang ginhawanan para makaumpisa na sang pagtanom. Nahanda man ang mga binhi sang petsay kag hantak, nga plano nila nga itanom sa una nga hut-ong. Ginpatuhaw ini sang mga kaupod nga nagadumala sa prenteng gerilya. Nagtalana man sang suporta nga bugas sa mga residente bilang gilayon nga pangsapin-sapin sa gutom.

Oras nga makatanom na sanday Tatay Ute, pila ka simana lang ang isipon kag may makuha na nga

utanon. Sa madugayan, magatanom ang *grutul* sang balinghoy, saging kag mas pangmalawigan nga palay kag gabi.

Wala na nakasandig sa tindahan ang maani, gani ang itanom husto lang sa kinahanglanon sang mga *grutul*. Pag-athag sang mga kaupod, nagapanguna nga katuyuan sang kampanya nga may bastante nga pagkaon sa lamesa ang pamilya sang mga mangunguma. Kon may ara man nga sobra, mahimo ini nga ibaligya sa mga kasimaryo.

Pero sa malapit nga palaabuton, diin mahalina ang bugas sang mga manugniyog sang Baryo Dasig?

Ginakoordinar sang prenteng komite ang kampanya sa produksyon sa mga klaster. Sa sini matumbasan sang ani sang iban nga baryo ang kakulangon sang iban pa. Sa kaso sang Baryo Dasig, mahimo nga magtanom sang dugang nga ulutanon ang mga *grutul* para ibaylo ini sa palay, nga amo man ang nagapanguna nga produkto sang barangay sa ubos. Planado man ang produksyon sang mga palayan sa idalom para magtalana sang igabaylo sa mga utanon sang mga baryo sa ilaya.

Indi na paghulaton ni Tatay Lery ang mangin resulta sang tanom nanday Tatay Ute para magsulod man sa *grutul*. Ginalauman sang mga kaupod nga maganyat ang iban pa nga mangunguma nga magtukod man sang mga *grutul*, o mas maayo pa nga ipaaktibuhon ang mga nagluya nga grupo sang tsapter.

Puno sang mga leksyon ang manggaranon nga inagihan sang Barangay Dasig sa rebolusyon. Para kay Tatay Lery, indi na kinahanglan nga maghulat nga matapos ang *lockdown* para liwat makapadala ang anak. Nahibal-an niya sa sulod mismo sang baryo, sa kubay nila nga mga mangunguma, makatikang sila nga makalampuwas sa gutom.

Unilateral nga untat-lupok, gintapos na sang PKP-BHB

Sining Abril 30, nagpahayag ang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP) nga indi na pagpalawigon ang unilateral nga untat-lupok sini. “Bangud malala kag padayon pa nga nagalala ang epidemya nga Covid-19, padayon nga ginahatagan sang labing mataas nga prayoridad sang PKP kag Bagong Hukbong Bayan (BHB) ang pagbato sa epidemya nga Covid-19 sa pihak sang mandu ni Duterte kag AFP nga labing pasingkion ang mga opensiba kag iban pa nga operasyon militar batuk sa BHB. Pero, indi na mahimo nga palawigon sa Abril 30, 2020 ang makatawo nga unilateral nga untat-lupok sang BHB. Magatuga lang ini sang malubha nga kahalitan sa BHB kag masa sa atubang sang ginpaigting nga malaparan nga pag-atake kag mga operasyon militar sang AFP kag PNP,” siling sang PKP.

Halin sang Marso 16 tubtub Abril 30, padayon nga naglunsar ang militar kag pulis sang mabaskog kag sustenido nga operasyon kontra-insurhensya sa 159 banwa kag syudad, sakup ang indi magnubo sa 432 barangay. Nagresulta ang mga operasyon sa indi magnubo sa 54 armado nga engkwentro, 39 diri reydy batuk sa mga kampo sang BHB. Pinakaulihi nga insidente amo ang

reyd sang 4th IB sa kampo sang mga Pulang hangaway sa Rizal, Occidental Mindoro sang Abril 30.

Nagresulta ang mga inaway nga ini sa indi magnubo sa 31 patay kag 27 pilason sa kubay sang kaaway. Sa bahin sang BHB, 20 Pulang hangaway naman ang namartir samtang walo ang napilasan.

Sa pareho nga panahon, nakalista man ang *Ang Bayan* sang 39

insidente sang paglapas sa tawhanon nga kinamatarung nga ginhimo sang mga pwersa sang estado sa tabon sang kampanya kontra-insurhensya sang rehimen. Apat ka sibilyan ang ginpatay (duha sa mga biktima mga mangunguma), kag 60 man ang ilegal nga gin-aresto (54 sa mga biktima o 90% mangunguma).

Pinakaulihi nga kaso ang arbitraryo nga pag-aresto sa isa ka nagabusong sang siyam ka bulan nga Lumad sa Butuan City. Gindakup sang mga elemento sang 23rd IB si Mayet Ambason sa Sityo Bangkaling, Purok 8, Barangay Nong-Nong sang Abril 30 mga alas-4 sang hapon. Gin-akusahan siya nga katapu sang BHB kag imbolbado sa natabo nga engkwentro sa nasambit nga barangay sang Abril 24. AB

Mis-engkwentro sang 88th IB sa Bukidnon

NAGAIMBENTO SANG KABUTIGAN ang 88th IB sang hambalon sini nga isa ka lehitimo nga engkwentro ang natabo sa tunga sang mga suldado sini kag Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa Sityo Mahayhay, Barangay Lipa, Quezon, Bukidnon sang Abril 28 sang aga.

Base sa report sang BHB-Bukidnon, may mis-engkwentro sa tunga sang Bravo Company kag yunit paniktik sang 88th IB. Naglab-ot sa 30 minutos ang lukpanay nga nagresulta sa isa ka patay kag mga pilason. Nagtupa ang mga bala sang M203 malapit sa komunidad nga nagtuga sang kakulba sa mga residente.

Notoryus ang 88th IB sa pwersahan nga pagpasurender, ilegal nga pagpang-aresto kag pagpatay sa mga mangunguma kag Lumad. Halin nga tukuron sang 2017, indi magnubo sa lima ka Lumad nga mangunguma ang ginluthang kag napatay sini. Lakip sa iban pa nga mga biktima sini si Jeffrey Bayot, katapu sang Organisasyon sa Yanong Obrerong Nagkahiusa nga ginpatay sang Agosto 2019.

Imbolbado man sila sa pag-aresto kag pagdetiner sa tagapanungulo sang Kasama-Bukidnon kag mga mangunguma sang Buffalo-Tamaraw-Limus sang Enero 2020 kag sa duha ka menor-de-edad sang Pebrero 2019 sa Kitaotao.

Sang Disyembre 2019, ginpaandaman ni Lt. Col. Franklin F. Fabric, kumander sang 88th IB, nga bombahon ang Sityo Dumalisag, Barangay Sta. Filomena, Quezon kon indi magsurender ang mga residente bilang myembro kag tagasuporta sang BHB. Nagtuga ini sang pagpabakwit sang indi magnubo sa 113 residente lakip ang 35 bata.

Gintukod ang 88th IB halin sa gintipun-tipon nga pwersa sang 3rd, 4th, 8th kag 9th ID. Nakakampo ang berdugo nga batalyon sa Barangay South Poblacion, Maramag. Nagaserbi ini nga tagabantay kag protektor sang mga mapandambong nga mga plantasyon kag minahan sa Bukidnon. AB

Duterte, ginapabuksan ang mga POGO

PILIT NGA GINAHATAGAN sang rason sang rehimen Duterte ang liwat nga pagbukas sang Philippine Offshore Gaming Operation (POGO), mga *online* nga pasugalan nga ginapadalagan sang mga Chinese, sa pihak sang *lockdown* sini nga nagadumili sa operasyon sang mga empresa nga “indi esensyal” sa pag-atubang sa pandemya nga Covid-19. Ang mga POGO nagatumod sa mga pasugalan nga nagahatag sang eksklusibo nga serbisyo sa dumuluong nga mga manugsugal paagi sa *internet*.

Ginapagwa ni Duterte kag iya mga sulugon nga sanday Finance Sec. Carlos Dominguez kag Sen. Ronald dela Rosa nga esensyal kuno ang mga POGO sa pagtipon sang pondo bisan pa notoryus ang mga ini sa indi pagbayad sang buhis. Sa subong, nagalab-ot na sa P50 bilyon ang kabilugan nga utang nga buhis sang mga opereytor sang POGO. Dugang pa diri, nahayag man nga ginapugaran sang mga sindikato nga Chinese ang industriya sang POGO sa pungsod. (*Basahon ang kaangot nga artikulo sa Ang Bayan, Pebrero 21.*) Ginaimbestigahan subong sang Senado ang lapnagon nga ilegal nga mga aktibidad sa mga POGO pareho sang *money laundering*, prostitusyon kag madamo nga iban pa. AB

Operasyon sang mga minahan sa Mindanao, padayon sa tunga sang pandemya

Nagapadayon ang mga operasyon sa pagmina sang TVI Resource Development (Phils) Inc. (TVIRD) kag Agata Ventures Inc (AMVI) sang Abril sa mga prubinsya sang Zamboanga del Sur kag Agusan del Norte sa pihak sang pandemya nga Covid-19 kag ginpatuman nga *lockdown*. Wala mag-untat ang pagtukod sang mga bilding kag pagpwesto sang dugang nga makinarya para sa pagmina.

Ginapanag-iyahan sang Toronto Ventures Incorporated (kilala man nga TVI Pacific Inc.) ang masobra 30% sang TVIRD nga nagapadalagan sa pagmina sa Mt. Balabag sa Bayog, Zamboanga del Sur. Bisan indi direktta, uyat man sini ang daku nga bahin sang operasyon ang AMVI sa Agusan del Norte bangud 60% sang operasyon sang AMVI ginapanag-iyahan sang TVIRD.

Duha ka dekada na nga nagapanghalit ang TVI Pacific Inc., Canadian nga kumpanya sa pagmina, sa mga kabukiran sang Zamboanga Peninsula. Ang kumpanya ang pinakauuna nga dumuluong nga kumpanya sa mina nga ginhatagan sang konsesyon sa idalom sang Mining Act of 1995.

Nag-umpisa ang TVI Pacific Inc. sa Pilipinas sadtong 1998. Ginkilala ang kumpanya bilang pinakadaku nga prodyuser sang bulawan kag pilak kag nagapanguna nga taga-eksport sang saway kag *zinc concentrate*. Gin-angkon sini ang Mt. Canatuan sa Siocon, Zamboanga del Norte nga ginabilang nga sagrado sang grupo nga Lumad nga Subanen, kag Mt. Balabag sa Bayog, Zamboanga del Sur. Kabahin ini sang ila duta nga aneutral, sandig sa kasaysayan sang ila tribo halin pa ika-17 siglo.

Delubyo ang dala sang pagsulod sang TVI Pacific Inc. sa kabukiran sang Zamboanga. Ginbuksan sang kumpanya ang una nga planta sang pagproseso sang bulawan kag pilak

sadtong 2004 sa Mt. Canatuan. Sa apat ka tuig nga operasyon, nakakuha ini sang masobra 105 onsa (*ounce*) sang bulawan kag 1.8 milyon onsa sang *silver ore* nga nagabalor sang \$86 milyon.

Ginreport sadtong 2014 ang pagsara sang minahan bangud sa pagkaubos sang mineral sa bukid. Nagaserbi nga gwardya sang minahan ang 44th IB. Ginpangunahan sini ang pagpalayas sa mga Subanen kag pagpahipos sa ila pagbato.

Pagkatapos sang pagpalarga sang mga operasyon sa Mt. Canatuan, ginsuguran sang TVI Pacific Inc. ang operasyon sa Mt. Balabag sadtong 2008. Paagi sa isa ka Mineral Production Sharing Agreement, ginsakup sini ang 4,475 ektarya nga kadutaan sa Bayog. Ginatantya nga may 201,000 onsa ini sang bulawan.

Ginbuksan man sini ang AMVI sadtong Oktubre 2014 nga ara sa dulunan sang Jabonga, Santiago kag Tubay sa Agusan del Norte. Nagamina ini sang saway kag salsalon nga ginaeksport sa Korea, Japan, China kag Australia. AB

#SolidarityAmidCovid, panawagan sa ika-36 tuig sang Cordillera Day

GINPANGUNAHAN SANG CORDILLERA Peoples' Alliance (CPA) ang pagpangtag sang ayuda kag *personal protective equipment* (PPE) sa imol nga komunidad kag mamumugon medikal sang Abril 24. Kabahin ini sang pagdumdom sang pumuluyo nga Igorot sa ika-36 nga Cordillera Day.

Para sa CPA, ang kahulugan kag pagbuhi sang Cordillera Day paagi sa nagapadayon nga paghiliusa sang pumuluyo nga Cordillera kag dutang aneutral.

Ginpangunahan sang Health for the People Brigade ang tradisyon nga *ub-ubbo*, *innabuyog* kag *binnadang* agud makatipon sang mga gamit pangkaluwasan kag iban pa nga ayuda para sa mga imol.

Ang *ub-ubbo*, *innabuyog* kag *binnadang* mga tumandok nga tradisyon sang pagtipon sang kusog kag ululupod nga pagtrabaho nga wala sang kabaylo nga suhol.

Sa sulod sang 36 ka tuig, ang Cordillera Day man ang nagserbi

nga pagdumdom sa pagbato sang pumuluyo sa diktadurya, pasismo kag paglapas sa tawhanon nga kinamatarung. Sang Abril 24, 1980, ginpatay sang mga tropa sang AFP si Macliing Dulag sang tribo nga Butbut sa Bugnay, Tinglayan, Kalina. Isa si Dulag sa lider sang tribu kag nanguna sa pagbato sa Chico Dam Project. Ang pagkapatay kay Dulag ginadumdom umpisa 1981 kag gintawag nga Macliing Memorials. Halin diri naorganisa ang Cordillera Peoples' Day nga ginpangunahan sang CPA. Tuig-tuig ginalunsar sa nagkalainlain nga prubinsya sang Cordillera kag Baguio City. AB

Pag-angkon sang China sa Kalayaan kag Panatag, ginapamatukan

MABASKOG NGA GINPAMATUKAN sang pumuluyo nga Pilipino ang liwat nga pag-angkon sang China sang Abril 18 sa duha ka teritoryo sang Pilipinas: ang Kalayaan Group of Islands (internasyunal nga ngalan: Spratly Islands) kag Panatag Shoal (internasyunal nga ngalan: Scarborough Shoal)

Ang Kalayaan Group of Islands, nga ginabilang nga munisipyo sang Palawan, ginhingadlan bilang distrito sang Nansha. Ang Panatag Shoal naman ginpaidalom sa distrito sang Xisha nga ginalakipan sang Paracel Islands nga pareho nga ginaangkon sang China kag Vietnam. Ang bag-o nga tukod nga Nansha kag Xisha ginpaidalom sa Sansha City, nga gintukod sang China sadtong 2012 agud sakupon ang mga gamay nga isla sa South China Sea. AB

Mas madamo nga pandemya, igadulot sang pagkasamad sa kapalibutan

NAGAKAHAYAG ANG PUMULUYO sa mas mataas nga peligro sang mga balatian nga kapares sa Covid-19 bangud sa malaparan nga pagmina kag iban pa nga polisiya nga pangkapalibutan sang gubyerno. Ini ang pahayag sang Panalipdan! Mindanao sang gindumdom sang organisasyon sang Abril 22 ang ika-50 tuig sang Earth Day.

Suno sa grupo, ginsamad sang wala kapares nga pagkalbo sang kagulangan ang natural nga mga panagang sa mga kalamidad kag balatian, partikular yadtong mga balatian nga *zoonotic* (ginsaylo halin sa hayop pakadto sa tawo) pareho sang Covid-19.

Maluwas sa malaparan nga pagmina, ginabilang man sang grupo ang mga plantasyon nga *monocrop*, proyekto nga enerhiya, madamuan nga produksyon agrikultural kag pagpanghayupan kag iban pa nga pagbaylo-gamit sang duta.

Wala mag-untat sa Pilipinas ang pangkalibutanon nga problema sang pagkalbo kag pagkaubos sang natural nga mga resorsa. Masobra 60% na sang kagulangan sa pungsod ang nadula sa nagtaliwan nga siglo. Imbes nga pungan ang pagkalbo, mas malapad nga

kadutaan pa ang ginbukas sa madamo nga kontrata sa mina, dam, kag pagbaylo-gamit sang duta padulong sa plantasyon nga *monocrop*.

Sa idalum sang rehimeng Duterte, isa ka milyon nga ektarya sang kagulangan kag dutang agrikultural sa Mindanao ang ginatalana na para sa mga plantasyon sang *oil palm*. Nagakapeligro man nga masamad sang mga proyekto nga dam sa idalom sang Build, Build, Build sini ang mga ulumhan, kagulangan, alagyan kag ginahalinan sang tubig. AB

Ika-47 tuig anibersaryo sang NDF, gindumdom

GINDUMDOM SANG MGA alyado nga organisasyon ang ika-47 anibersaryo sang National Democratic Front sang Abril 24. Ginpaabot sang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP) kag Bagong Hukbong Bayan ang pagsaludo sa NDF sa pagbugkos sa pumuluyo nga Pilipino sa idalom sang bandila sang pungsodnon nga demokrasya.

Siling sang PKP, kinahanglan nga pabaskugon sang NDF ang panawagan para sa pagtukod sang isa ka prente nga *humanitarian* para isahon ang tanan nga demokratiko nga pwersa para pungan ang paglapta kag pagpanghalit sang pandemya nga Covid-19.

Ginpangunahan sang mga rebolusyonaryo nga organisasyon ang paghiwat sang mga klinikang bayan, pagpanagtag sang bugas, kampanya nga impormasyon kag mga paghanas-medikal sa nagkalainlain nga prubinsya kag rehiyon.

Nagpagwa sang mga pahayag sang pagpakig-isa ang mga lokal nga tsapter sang NDF sa Ilocos, Mindoro, Bicol, Eastern Visayas, Negros, Panay kag Southern Tagalog. AB

Atake sa embahada sang Cuba sa US, ginkundenar

GINKUNDENAR SANG MGA upisyal sang Cuba ang pagpangtiro sa bilding sang embahada sini sa Washington D.C. sang Abril 30. Ginkilala ang nangluthang nga si Alexander Alazo, isa ka nakadistyero nga Cubano nga may balatian sa pamensaron.

Nagapati ang Cuba nga ang pagpang-atake nagabuyok sang pagbato nga mga pahayag sang mga upisyal sang US batuk sa pungsod. Ginapareho sang Cuba ang mga atake nga ini sa mga mamumugon medikal nga Cuban nga nagabulig sa pagtapna sa Covid-19 sa mga imol nga pungsod. Nagalapnag ang amo nga mga krimen kadungan sa agre-sibo nga polisiya sang US batuk sa Cuba kag pagpahugot sini sa blokeyo sa ekonomya. AB

Armado nga pagpanalakay sang US sa Venezuela, napaslaw

NAPASLAW ANG DIREKTA NGA armado nga interbensyon sang gubyerno nga US sa Venezuela sang tapnaon sang armado nga kusog sini kag sang pumuluyo ang ulihi nga tuyo nga pagpanalakay sang mga armado nga mersenaryo.

Sa isa ka brodkast sa telebisyon sang Mayo 5, ginpakilala ni Venezuela Pres. Nicolas Maduro ang duha nga nadakop nga Amerikano nga sanday Luke Denman kag Airan Berry, lunsay daan nga mga katapo sang U.S. Special Forces. Sila nagatrabaho para sa Silvercorp, USA, isa ka pribado nga kumpanya nga pangseguridad nga nakabase sa Florida, nga gintukod sang daan nga katapo sang Green Beret nga si Jordan Gourdeau.

Ginumpisahan ang pagpanalakay sa Venezuela nga ginatawag nga Operation Gideon sang kaagahon sang Mayo 3 apang gilayon

man ini nga napaslaw pagkaaga. Nadakop ang 13 mersenaryo kag napatay ang anom nga iban pa. Nanghugas-kamot si Pres. Donald Trump nga may kahilabtanang ang US bisan nga gin-ako niya nga tanan nga posibilidad mahimo nga matabo sa Venezuela. Antes sini, napalpak ang tuyo nga “rebelyon” nga gindabukan sang US sang Enero 2019. Siling ni Maduro, may kaangtanan sa langis ang tuyo nga reyd nga ini bangud madugay na nga gusto nga kontrolon sang US ang pagpadalagan sang OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries), kon sa diin katapo ang pungsod. AB